

Historiek
van de strijd tegen
het duwvaartkanaal Delegem-Zandvliet

1. Voorgeschiedenis

Het oorspronkelijk plan voor de aanleg van een omleidingskanaal, volgens het tracé van de anti-tankgracht, met een verbinding op de geplande Antwerpse havendokken, en doortrekking als Schelde-Rijnverbinding, dateert van 1963.

Op 25/3/'64 werd opdracht gegeven aan de Dienst voor Stedebouw en Ruimtelijke Ordening tot het voorbehouden van een onteigeningsstrook van 300 meter breedte en een totale oppervlakte van 86'! Ha door de Kempense gemeenten Oelegem - Schilde - 's Gravenwezel - Sint Job - Schoten - Brasschaat - Kapellen en Stabroek.

Een alternatief tracé werd in 1966 door het Antwerps Stadsbestuur en de Antwerpse Kamer van Koophandel voorgesteld doch om weinig duidelijke redenen verworpen, terwijl het tracé Oelegem-Zandvliet door de Minister van Openbare Werken DE SAEGER in 1968 werd vastgelegd, en op de voorontwerpen van de gewestplannen van Antwerpen werd opgenomen.

Op 29 januari 1970 werd nochtans door de Minister opgedragen een nieuwe vergelijkende studie der twee tracés uit te voeren, wat evenwel in het nadeel van het alternatief tracé uitviel wegens haaf hogere kostprijs. Nochtans werd geen rekening' gehouden met de waarde van de op te offeren milieugoederen.

Inmiddels werden als bijkomende projecten nog gepland : een expresweg, een pijpleidingsstraat en hoogspanningslijnen. Volgens de begroting van Openbare Werken diende de uitvoering der werken einde 1973 een aanvang te nemen.

Op 22 januari 1973 trad Red de Voorkempen, als overkoepelend orgaan van de groencomités der voorkempense gemeenten, in actie, met het stellige voornemen met alle middelen de uitvoering van het geplande Duwvaartkanaal te verijdelen.

Na het samenstellen van een uitvoerig dossier werd op 29 maart 1973 een voorlichtingsvergadering gehouden ten behoeve van de besturen van de bedreig de gemeenten' . Tezelfdertijd word een informatiestencil onder de Voorkempense bevolking verspreid.

Debatten en informatievergaderingen, naar aanleiding van dewelke andere verenigingen en prominente personen zich achter het comité schaarden, volgden elkaar in een snel tempo op. Inmiddels is de fase van actieve contestatie gestart.

Historiek 2

3. Het probleem opnieuw op politiek niveau

Gealarmeerd door de vanuit Red de Voorkempen geïnspireerde perscampagne stelden diverse politici, onder wie de Heren Suykerbuik, Poma, De Beul het probleem opnieuw aan de orde in het parlement.

Onder invloed van adjunkt-kabinetchef Demoen nam minister Califice, pas benoemd, en nog onvoldoende op de hoogte van het probleem, aanvankelijk een zeer stroef standpunt in.

Naar aanleiding van de aangekondigde interpellatie van K.Blancaert werd einde juni een speciale werkgroep opgericht, waarvan men oorspronkelijk dacht dat deze het hele dossier opnieuw grondig ter studie zou nemen. Nadien lekte uit dat in feite alleen de compensatievoorstellen van de heer Blancaert onderzocht zouden worden

Het economisch nut werd niet opnieuw in vraag gesteld, onteigeningen en voorbereidende werken gingen ongestoord verder.

Moties vanwege de besturen van de bedreigde gemeentes, een open brief van volksvertegenwoordiger Poma aan de twee vice-premiers Tindemans en Declercq, moties van -leP.V.V. - Antwerpen, van het dagelijks bestuur van de C.V.P., van de Volksunie arrondissement Antwerpen brachten minister Califice ertoe op 2 oktober 1973 te verklaren dat de beslissing tot het kiezen van het anti-tankkanaaltracé niet onherroepelijk was, en dat het uiteindelijk advies van de interdepartementale werkgroep doorslaggevend zou zijn.

Hierop volgt een tegenoffensief van de voorstanders van het kanaal: de heren Delwaide, Geldolf en Blancaert, met in hun kielzog en onder hun druk bepaalde fracties uit de provincieraad en de Economische Raad van Antwerpen . Hun tegenoffensief was evenwel gesteund op voorbijgestreefde economische begrippen.

4. 3 publieke Opinie

Een enquête, georganiseerd door het Actiecomité Red de Voorkempen, wees uit dat de bevolking van het bedreigde gebied, in verband met het geplande project, volkomen onwetend werd gehouden. De door Red de Voorkempen ingerichte informatiecampagne brengt de bevolking tot ver buiten de grenzen van de Voorkempen in het geweer.

Op 16 mei brengt de lerarenactie "Spaar je Hectare" 3.000 jongeren op de been om het tracé te verkennen. Meteen was het probleem tot het besef van de Antwerpse bevolking doorgedrongen.

Op 6 oktober brengt de fietseling, een massale invasie van zowat 5000 fiets^^s, urenlang de stad Antwerpen in beroering.

Deze actie werd kracht bijgezet door de 37.000 protesthandtekeningen die tot dan toe waren ingezameld. Op 3 december 1973 waren dit er 70.000 geworden.

Inmiddels is gestart met de voorbereiding van een Nationale Betoging.

Voorstel tot
Nationaal Anti-Duwvaartmanifest

De autoloze zondagen zijn een teken aan de wand. Hoe je het ook draait of keert : zij betekenen het einde van een tijdperk : dat van de wilde, ondoordachte welvaart, Kinderen spelen weer in de straten, mensen zeggen elkaar weer goeiendag, 's nachts zien wij weer sterrenhemels in plaats van een rosse, doodse gloed. Waarden die verloren schenen : stilte, soberheid, rust bleken ineens weer waar en beleefbaar te kunnen zijn. Iedereen herademde, we beseften ineens dat het allemaal ook anders kon en kan.

En toch gaat het hier niet om goedkope romantiek, of om een naïeve terugkeer naar de natuur. Ineens dringt het tot ons door dat wij ons vergist hebben. Een roekeloze en overmoedige vooruitgang zien wij op een zielige manier tot stilstand gekomen. Het is alsof wij ineens wakker worden uit een domme slaap, alsof wij ontuchtterd werden uit een dwaze roes. Dit is geen voorbijgaande crisis. Dit is het einde van een verdwazing. Dit is een kans - wellicht de allerlaatste - om totaal anders te gaan leven.

w*

Ineens zijn wij ons vragen beginnen stellen over ons beleid. Er komt een plotse argwaan in ons op tegen de verantwoordelijken (en zijn wij dat niet allemaal?) die ons in deze toestand gebracht hebben. Ineens beginnen wij de aanleg van alsmaar meer autostrades, het graven van alsmaar me^or kanalen, het verminken van alsmaar meer oude stadskernen, het inplanten van alsmaar meer industriezones en grootwaren-huiskomplexen, het aanleggen van alsmaar meer metro's, havens en vliegvelden niet meer te zien als een weldaad voor de bevolking, maar als een aanslag op haar allerlaatste levenskansen.

Er is een tijd geweest dat wij dit alles nodig en nuttig vonden, en dat was het aanvankelijk ook. Ons wantrouwen keert zich tegen de overdrijving. Mogelijk dat al deze projecten economisch verantwoord waren, onze vraag wordt ineens : is deze economie nog wel verantwoord? Een economie die er nog altijd niet in geslaagd is het leefmilieu als een volwaardige economische factor te verrekenen. Een economie die zich nog altijd niet afvraagt of onze generatie wel het recht heeft de laatste levenskansen van de volgende onherroepelijk te verknoeien? Wie zegt dat wat wij plannen voor onze toekomst zal overeenstemmen met wat zij wensen voor hun heden?

Hoe kunnen wij trouwens vertrouwen hebben in de toekomstvisie \en mensen die niet eens het heden hebben voorzien?

Deze wildgroei van de bouwpolitiek zou op zichzelf zo erg nog niet zijn, wanneer zij niet meteen het symbool bleek te wezen van de algemene verloedering van onze menselijke verhoudingen : de overbevolking en meteen ook de ontmenselijking van ziekenhuizen scholen, bedrijven en kantoren; het oververzorgen en meteen ook het opbergen van zieken, ouden van dagen, gehandicapten, marginalen zodat zij uit ons gewoon levenspatroon verdwijnen; de overorganisatie en meteen ook de verwaarlozing van onze bestuurs- en welzijnsadministratie; de nietsontziende almacht van de reclame, en tegelijk een pers die niet meer in staat is ons écht te informeren; kleine, menselijke winkels die het hoe langer hoe meer moeten opgeven voor de kille, naamloze grootwarenhuizen; onze eigen kleine en middelgrote bedrijven versmacht of opgeslorpt door vreemde grote bedrijven, en die op hun beurt door nog vreemdere multinationals,- een veiligheidsapparaat dat eerder de kleine man afschrikt dan de echte grote misdadigers; de ontzenuwing van ons parlementair regime.

«.

Want dit is het ergste verwordingverschijnsel van al : dat de machtigen die het hoe langer hoe meer echt voor het zeggen hebben hoe langer hoe minder de mensen zijn die echt in voeling staan met het volk, en dat de weinigen die nog echt in voeling staan met het volk het hoe langer hoe minder echt voor het zeggen hebben.

Wij worden niet meer geregeerd door onze vertegenwoordigers, want ofwel verloren zij alle voeling met ons, en zijn ze dus onze vertegenwoordigers niet meer, ofwel hielden ze voeling met ons, maar hebben ze niets in de regering te zeggen.

Daarom gaan enkele tienduizenden op zoek naar die volksvertegenwoordigers die én onze belangen kennen doordat zij met ons in voeling bleven én die belangen ook kunnen behartigen doordat zij ook iets te zeggen hebben.

Amper twee jaar geleden begonnen enkele voorkempische gemeentes hun strijd tegen het duwvaarkanaal. Wat eerst nog een verzet was tegen een plaatselijke schending van een erg-beperkt leefmilieu, bleek al heel vlug de voorkempische zelfs de milieubelangen te overstijgen tot een regelrechte symboolstrijd.

Symbool aller eerst van alle andere bevolkingsgroepen overal in het land, die zich ook tegen hun plaatselijke schendingen gingen verzetten, maar even ontmoedigd af te rekenen hadden de échte machtigen in dit land : even machtig als naamloos en ontrefbaar.

Een symbool vooral van wat wij hoger betoogden : dat de échte machtigen in dit land die deze schendingen planden en uitvoerden alle voeling met het volk verloren . . . . hadden. Hoe konden zij anders projecten plannen die zo het volk de doodsteek zouden geven?

Het gaat dus niet meer om het redden van een boom, of van zeventuizend hectaren groen, zelfs niet eens van heel de Voorkempen : het gaat hier gewoon om het redden van onze toekomst, niet alleen van die van ons leefmilieu, maar ook van heel ons democratisch bestel.

Wanneer de strijd om de duwvaart verloren wordt, heeft geen enkele andere milieustrijd nog zin, en is ook de strijd om een echte democratie definitief verloren.

Daarom roepen wij op tot een beweging die én verhelderend én aanmoedigend wil zijn.

Verhelderend door de mensen voor te lichten o/er de echte toedracht van de zaak. Wij willen niet dat wij binnen enkele jaren, wanneer alles onherroepelijk verknoeid en verloederd zal zijn, tegen onze kinderen zullen moeten zeggen : wir haben es nicht gewusst.

Aanmoedigend, door de mensen te genezen van hun gelatenheid van "er is toch niets meer aan te doen". Onze ergste vijand is niet de aanleg zélf van het kanaal, maar de berusting van de bevolking. Zolang de eerste spadensteek nog niet gegeven is (en welke volksvertegenwoordiger of minister zal die in de Voorkempen durven •-- —

komen geven?) is er nog alles aan te verhelpen. Als we mekaar maar helpen.

Voor geen enkele druk zwichten politiciërs zo als voor de druk van de publieke opinie. Het kan niet anders, of tussen onze huidige bewindslieden zijn er nog eerlijke mensen te vinden die beseffen dat grote projecten ontstaan, niet uit prestigeredenen of om persoonlijke belangen te dienen, maar uit voeling met de echte noden van het volk.

Dit manifest zal dan ook worden voorgelegd, in naam van alle ondertekenende verenigingen, aan alle ministers, senatoren, volksvertegenwoordigers, partij- en vakbondsleiders, gouverneurs en provincieraadsleden, burgemeesters en schepenen waarvan wij veronderstellen dat zij én voor deze democratische rede nog vatbaar zijn én zich nog vrij genoeg kunnen opstellen om aan deze wens van vijftienzestigduizend kiezers metterdaad gehoor te kunnen geven.

Wij vragen hen geen vage beloften maar één concrete zinnebeeldige daad : door hun handtekening onder dit manifest hun onvoorwaardelijke steun toe te zeggen in de bestrijding van dat project dat van een volksvergeten beleid terecht het symbool kan genoemd worden : de aanleg van het kanaal Oelegem-Zandvliet.

Vlaanderen Actiegroep Red de Voorkempen

Tekst Piet Coppentrath